

11 POUL BJERRE

11.1 Poul Bjerre

¹Poul Bjerre (1876–1964) hade kunskapen latent. Han var ett typiskt exempel på dessa, som under hela sin utbildningstid äro desperata sökare, otillfredsställda med och genomskådande fiktiviteten i teologi, filosofi och vetenskap, men slutligen fastna i någon ny ideologi, i Bjerres fall psykologien, närmare bestämt psykosyntesen. De uthärda icke att leva i ovissheten utan måste ha något fast att hålla sig till. Den verkliga sökaren söker, tills han finner den kunskap som förklarar livets mening och löser de fundamentala problemen i såväl världs- som livsåskådning.

²Poul Bjerre insåg tidigt teologiens och filosofiens fiktivitet. Han trodde sig sedan i vetenskapen ha funnit den fasta kunskapsgrund han måste ha. Hans medicinska studier berövade honom denna illusion, vilket nära nog artade sig till katastrof. Hans räddning blev den nya vetenskapen psykologien, särskilt psykoanalysen. Där fann han vad han behövde, emedan han icke kunde se, hur osäker också den grunden var, ännu osäkrare än medicin och fysiologi. Fältet var fritt för fantasiens spel. Han kunde själv bygga upp en teori, som han kunde tro på. Att han allt mera förstärktes i denna sin tro, berodde icke minst på, att han (som så ofta brukar vara fallet) bländades av den egna konstruktionen (psykosyntesen). Med all sin skarpsinnighet och djupsinnighet förblev han livet igenom något av en fantast.

³Psykosyntetikern Poul Bjerre sysslade liksom alla psykoanalytiker mycket med drömmar och sammanfattade sina erfarenheter av drömkonsten i ett arbete, *Drömmarnas naturliga system*. Hans konstruktiva fantasi firade triumfer. I allt finner man analogier, men det är mycket riskabelt att i dessa tro sig finna lagar. En skicklig drömtydare, som under någon tid har en patient under behandling, påverkar omedvetet denna till att lämna prov på upplevelser som motsvara tydarens system. Psykologerna och psykiatrikerna äro ännu alldeles för okunniga om individuella delaktigheten i kollektivmedvetenheten och ömsesidiga påverkningarna i det omedvetna. För effektiv förståelse av hithörande företeelser fordras minst essentialmedvetenhet.

⁴Bjerre citerar med gillande Keyserlings åsikt, "med varje barn inträder en ny själ i världen. Och finns det reinkarnation, så har säkerligen Buddhas lära rätt, då den icke lägger eftertrycket på återkomsten av något tidigare existerande utan på framträdandet av något som aldrig förr fanns till."

⁵Båda herrarna äro lika okunniga. De veta icke vad själen är för något. De veta icke om det finns reinkarnation. De veta icke vad Buddha lärt. De veta icke att buddhismen är en förvrängning av Buddhas lära. Men tro sig om att förstå hithörande företeelse och uttala sig därom utan fakta, det göra de. Och spekulera kunna de. När ska de lärde inse, att fantasien icke är en uttolkare av verkligheten, att subjektivismen ej kan uttala sig om objektiva verkligheten? På nuvarande utvecklingsstadium kan människan icke nå kunskapen om verkligheten. Hon har långt kvar, innan hon blir ett fulländat förstajag med objektiv medvetenhet i människans världar.

⁶Att varandra liknande "själskonflikter" kunna uppstå under vitt skilda förhållanden, får Bjerre att tala om "makternas fantasilöshet", en underlig fiktion. Något förnuftigare är en annan förmodan: att konflikterna ha sin orsak i "felinställningar i massmedvetandet" (fördomar av alla slag). Hade Bjerre haft vetskap om mänskliga medvetenhetens utvecklingsstadier, kunde han kommit in på bättre spår. Han skulle då icke heller ha behövt undra över att "världen som helhet inte nått sin gemensamma evighetsförankring" och sluppit vilseleda sig själv och andra med livsokunnighetens ofrånkomliga gissningar och förmodanden. Det är många allt högre slag av medvetenhet individen måste förvärva, innan han nått upp till en Kristus' allvetenhet och allmakt. Det skulle visserligen kunna gå fortare, om han icke på varje steg hämmades av livsokunnighetens motstånd mot varje slags förändring i inlärt fiktionssystem. Kollektivet lyder tröghetens lag, när det ej blir offer för allmän psykos eller demagogers förespeglningar om

tillgodoseende av omätliga egoismens habegär.

⁷Bjerre var en mystiker. Betecknande för mystikern är att han icke behöver exakta mentala begrepp utan rör sig med fiktioner, som äro emotionalt betingade. Han talar om "själen" utan att klargöra vad han menar därmed. Läsaren av hans verk får heller aldrig någon klarhet om vad han menar med sina många stående uttryck: själens födelse, död och förnyelse; att leva intuitivt; det människan gör och det som sker med henne etc. Han upplevde ofta känslor av att ha blivit "krossad", "sönderslagen" etc. För att råda bot på detta kaos gjorde han upp för sig ett fiktionssystem, som icke hade med verkligheten att göra och som bidrog till att han stämplades såsom fantast. Däremot visade hans bedömning av fysiska företeelser (politiska, sociala, medicinska etc.) en sällsynt förståelse. Som vanligtvis är fallet med mystiker, insåg han ej, var hans "egentliga styrka" låg, i materieaspekten.

⁸Ett bevis på Bjerres klarsyn var tidiga insikten om vetenskapens fiktivitet, att "det inte finns någon vetenskaplig visshet". När han fann ett tiotal olika teorier om cellens byggnad, stod det klart för honom att "ju längre forskningen framskrider, desto mer upplöses allt i olika meningar som står stridande mot varandra". Varje ny vetenskaplig upptäckt ger upphov till nya teorier. Han kom till den för esoterikern självklara insikten, att "vetenskapen i och för sig aldrig kan bli fast grund" för världsåskådning.

⁹Bjerre fick goda tillfällen att återuppväcka de emotionala attraktionens egenskaper han en gång förvärvat och därmed även mystikerns tilltro till egna fantasierna om tillvaron. Följande citat äro just för mystikern typiska: "Världen är ett väsen som söker förverkliga sig". "En människosjäl är ej endast en summa av själsmekanismer. Det finns något som lever och rör sig och skapar och som söker att av mekanismerna göra en bärare av personligt liv."

¹⁰Hur nära livsförståelsen en mystiker kan komma utan att därför kunna logiskt förklara verkligheten, framgår av formuleringen "Världen är ett väsen". Enligt hylozoiken är kosmos i sin medvetenhetsaspekt ett levande väsen på grund av kosmiska totalmedvetenheten i vilken varje monad har omistlig del.

¹¹Bjerre stod på gränsen till humanitetsstadiet (mentalstadiet), hade tydliga drag av begynnande perspektivmedvetenhet. Han förblev "den evige sökaren efter det förlorade mästarteordet". Hans krav på vetenskaplig klarhet ifråga om spiritistiska företeelser, ockultisternas ofta kvasivetenskapliga förklaringar, tron på egna teories hållbarhet, hindrade honom att ägna erforderlig tid åt undersökning av esoteriken.

¹²Betecknande för det utvecklingsstadium Bjerre uppnått är hans instinktiva förståelse för livsenheten. Det väsentliga i kärleken är ett övervinnande av den absoluta egoismen, ett första utslag av den drift till samhörighet som kan förstärkas till att omfatta allt fler och slutligen bli strävan till enhet med allt. Utan vetskap om kosmiska totalmedvetenheten, vari varje individ har omistlig del och som möjliggör den individuella medvetenhetsutvecklingen, kunde han givetvis ej ge den riktiga förklaringen.

¹³Emellertid bekräftade hans egna erfarenheter såsom psykoanalytiker, att, för att uttrycka det esoteriskt, medvetenhetsaspekten är lika absolut som materieaspekten och att medvetenhetsyttringarna ingalunda äro enbart materiella företeelser. Steg för steg tvingades han att erkänna riktigheten i mystikernas hävdande av existensen av en "andlig" verklighet verksam i den materiella verkligheten, förekomsten av uppbyggande, ändamålsenligt verkande krafter i själslivet.

¹⁴Bjerre har skrivit mycket om vad han kallar "själens födelse". Det är som vanligt en oklar beteckning med olika innebörd i olika sammanhang. För det första måste man veta vad "själen" (essentialmedvetenheten) är för något. Det är ett problem ingen fysikalist kan lösa. I det följande göres ett försök att esoteriskt och ur flera synvinklar belysa "själens födelse".

¹⁵Det Bjerre kallar "själens födelse" består i att människan finner ett system, som hon kan godtaga och som ger henne "tro på livet". För de flesta blir det ett emotionalt system eller

återupplivandet av ett system, som i förflutna liv givit henne denna samma visshet och säkerhet. Icke två system äro alldeles lika. Att livsvissheten kan vara subjektiv (om än kollektivt subjektiv), framgår av att de olika religionerna kunna ge erforderlig visshet. Denna visshet ta de troende som bevis på deras trossatsers riktighet.

¹⁶Man skulle kunna tro att med "själens födelse" avses en engångsprocess. Men enligt Bjerre "födes själen" varje gång jaget lyckas befria sig från någon hämmande tvångsbildande föreställning. Esoteriken förklarar detta så, att det i själva verket är glimtar från latent insikt i det undermedvetna, ett plötsligt uppdykande i dagsmedvetenheten av i föregående liv förvärvat förståelse för något visst sammanhang.

¹⁷Hade Bjerre haft vetskap om människans olika höljen (särskilt emotionala och mentala) och om de medfödda (undermedvetna) tendenserna i dessa, så skulle han på helt annat sätt kunnat förklara de flesta neurosers uppkomst. Att det försiggår en ständig kamp ("förnyelseprocess") mellan dagsmedvetenheten och undermedvetenheten, insåg han klart. Men om tvekampen i det undermedvetna mellan de i föregående inkarnationer förvärvade tendenserna i emotionala och mentala höljen samt hos dem, som nått sådan utveckling att kausalhöljets "tendenser" kunde göra sig gällande, även mellan dessa och de lägre höljen, kunde han icke veta något.

¹⁸Esoteriskt kan man med "själens födelse" mena förvärv av essentialmedvetenhet, enhetsmedvetenhet, gemensamhetsmedvetenhet. Individens slutmål är att "uppgå i allt", ett uttryck som yogafilosoferna och panteisterna aldrig kunnat tolka rätt. Individerna har uppgått i allt, när han i högsta gudomsriket förvärvat kosmiska totalmedvetenheten. Första steget är att uppgå i en grupp och därefter steg för steg i allt större grupper, tills han "blivit ett" med essentialvärldens atomiska totalmedvetenhet (46:1). Därefter fortsätter erövrandet av allt mer omfattande världsmedvetenheter, allt högre kosmiska världar, tills hela kosmos är hans.

¹⁹Poul Bjerre talar om människans "delaktighet i en levande världsordning". Men vi få icke veta hur denna ser ut. Vår världsåskådning hänger i luften, såvida den icke grundas på kunskap om verkligheten, den esoteriska kunskapen.

²⁰"Det som sker med människan" finns icke i det undermedvetna utan i dagsmedvetenheten och i det övermedvetna, våra högre höljen medvetenhet och då från kausalmedvetenheten genom mental- eller emotionalmedvetenheten.

²¹Någon filosof var Bjerre förvisso icke. Den verklighetsinstinkt, som han i vissa avseenden förvärvat och som han trodde vara intuition, kom honom anse sig vara "i den för en filosofiskt intresserad person avundsvärda situationen att inte behöva proppa min hjärna med berg av fördummande böcker". Han talade också om det pinsamma främlingskap han kände i akademiska filosofernas sällskap. Den känslan delas nog av de flesta som förvärvat verklighetsinstinkt.

²²Till sist några tungt vägande ord av Bjerre:

²³"Ensamhet är att vara avskuren från sammanhang med tillvaron i dess helhet."

²⁴"Salighet är känslan av levande samband med allt."

²⁵"Den enskilde kan i sin strävan icke undgå att känna massan som ett motstånd."

²⁶"Själshälsa anger frihet från hämningar som hindra verksamhetslust och livslust."

²⁷"Anpassning räcker icke för ensamhetens övervinnande."

²⁸"Det ombyggda jaget som från ensamheten vunnit samhörighet är ett samjag som strävar att bli ett alljag."

11.2 Räfst och rättarting av Poul Bjerre

¹Det följande är ingen recension av Bjerres bok, men boken innehåller många beaktansvärda erfarenheter, som det finns alla skäl att taga vara på. De ge även intresserade tillfällen till orientering bland dagens härskande fiktioner på många livsområden. Den ger viktigare upplysningar om oeffterättligheten inom organiserade samhällsmaskineriet, det må gälla skolpedagogiken, medicinska vetenskapen eller politiken. Den ger en rörande bild av svårigheten

för en idealist att finna sig tillrätta i en cynisk värld, för en människa, som kämpar för gemenskap och hamnar i isolering. Man får en skrämmande bild av dogmatismen, intoleransen inom alla områden författaren lärt känna, allmänna opinionens beroende av auktoriteten och det löje och hån som möter alla pionjärer på utforskade livsområden.

²Även Bjerre fick uppleva, icke endast likgiltigheten för, utan direkta motståndet mot allt, som tenderar att rucka på härskande betraktelsesätten inom något livsområde. Han fann, att "en kollektiv enhet" aldrig är nyskapande utan utgör hinder för framåtskridandet, att de individer som tjäna utvecklingen motarbetas på alla sätt, att det invanda duger och att vanans makt hos de flesta är så stor att den förstört förmågan att uppfatta något nytt.

³Vad Bjerre har att säga om "byråkratiens offer", om institutionerna, som likt "gestapo tränger sig in överallt i familjelivet", väger särskilt tungt såsom kommande från en själsläkare.

⁴Historien visar oss, att "varje rörelse som börjar med världens frälsning som motto och skylt, slutar med inkquisition och koncentrationsläger", visar att partiledare äro vanmäktiga inför maktstriden trots alla säkerhetssystem, visar att maskinkulturen förvandlar människor till maskiner och kuggar.

⁵Under första världskriget gjorde Bjerre vad han kunde för fredens sak och har härom mycket av intresse att meddela. Det mycket populära pratet om aggressionsdrift såsom förklaring på krigets oundviklighet avfärdar han med att aggressionsdriften ingalunda är någon elementär drift utan en oundviklig reaktion hos den som blir hämmad i sina nödvändiga livsyttningar. Det ytliga pratet om sublimering godtages icke. "Envar drift kan finna utlösning endast i sin egen bana." (Att sakrala energierna kunna överföras till strupcentrum genom fullständigt uppgående i skapande verksamhet, vet esoterikern, men det förutsätter en mycket sällan förefintlig hängivenhet.)

⁶Vad Bjerre berättar om skolgången fram till studentexamen är endast en ny variant på det martyrium de få genomlida som uppnått humanitetsstadiet. Allmän förståelse för sådana undantag är givetvis utesluten. Att de ska tvingas gå i vanlig skola, är ett nytt utslag av den diktatur som omärkligt smyger sig in överallt. Enda möjligheten blir emellertid inrättandet av esoteriska läroverk och universitet. Framtida esoteriska astrologien kommer att upplysa om barnets latent utvecklingsstadium och lämpligaste uppfostran och utbildning.

⁷Från Bjerres skildring av skolan må noteras, att kristendomsläroaren lyckades inge eleverna "förakt för all den inskränkthet, förljugenhet och grymhet, som under seklerna hopats under kristendomens firmastämpel".

⁸Redan i skolan fick Bjerre kännning av motsättningen mellan individen och "massan" (organisationen, traditionen, dogmväsendets orubblighet inom alla livsområden, som vill göra individen till en själlös kugge i samhällsmaskineriet). "Ju starkare personlighetskrafterna är och ju mer obönhörligt det växande jaget kräver sin speciella form", desto större blir motståndet. Tyvärr kapitulera de flesta och uppge sin individualitet, varmed de förfela meningen med sin inkarnation.

⁹Universiteten uppvisade alla skolans besynnerligheter i förstorad skala, än brutalare överbelastning med meningslösa kunskapsmassor och ett än mer abderitiskt förhörssystem. Förgäves sökte han en vetenskaplig ledare, en personlighet, hos vilken känslan för det väsentliga väckts och vilken icke låtit sig begravas under de tekniska detaljernas förvirrande massa utan levat sig fram till den befrielse översikt och enhet ger.

¹⁰Liksom alla, som nått humanitetsstadiet, sökte han en fast grund för sin livsåskådning. Religionens oförmåga i det avseendet insåg han klart. Han sökte den hos vetenskapen. Han fick sitt livs stora chock, när han fann dess totala oförmåga att skänka visshet. Hela vetenskapens historia är späckad med absurditeter. Allting vilar på tillfälliga antaganden. De mot varandra stridande åsikterna, de vetenskapliga skiljaktigheterna, växa obegränsat i allt större skala med vetenskapens framåtskridande.

¹¹En ny chock fick han som medicine kandidat vid professorernas behandling av de sjuka,

vilka betraktades såsom intressanta “vetenskapliga fall”.

¹²En kandidatuppsats avfärdades med, “herrarna ska inte tro att ni går här för att lära er behandla sjuka. Det kan varje sköterska göra. Herrarna går här för att tillägna sig medicinen såsom vetenskap.”

¹³De av Bjerre redovisade exemplen på det cyniska föraktet för människoliv och den hämningslösa sjukhusordningen må inhämtas i boken. Naturligtvis fanns ingen möjlighet att få rättelse. Han plågades av “en överkänslighet för allt det falska, fula, felinriktade, upprörande i samhällslivet, som gjorde all samvaro med människorna till en pina”.

¹⁴Vad många länge misstänkt, att psykiatrien är en pekoralvetenskap, får hos Bjerre sin bekräftelse. Han omtalar, hurusom en uppriktig psykiater firade trettioårsdagen av sin verksamhet med att bekänna, att han aldrig lyckats upptäcka skillnaden mellan de två dominerande sjukdomsformerna, den manisk-depressiva psykosen och schizofrenien. Dessa beteckningar voro kamouflage för det trista faktum, att psykiatrien inte lyckats komma till någon som helst diagnostik. En esoteriker vet att detta är totalt uteslutet.

¹⁵Att medicinska vetenskapen icke erkänner psykologien såsom en vetenskap, framgår bland annat av Bjerres redogörelse för officiella inställningen till neurosbehandlingen. Svenska läkaresällskapets sektion för psykiatri och neurologi uteslöt existerande specialgrenen “psykisk behandling”. Vilken läkare som helst borde utan vidare kunna behandla nervsjuka. Därtill erfordras bara valeriana och sömnmedel.

¹⁶Bjerre är fysikalist och förkastar alla “teorier” om överfysisk verklighet. Men han utgår ifrån att sådana företeelser som parapsykologi, telepati, mediumskap etc. och även vissa religiösa problem (exempelvis de komplex vi kalla skuld känsla, nåden etc.) tillhöra det omedvetna och att dessa medvetenhetsföreteelser inom organiska livets område ännu icke blivit utforskade.

¹⁷Freud hade med sin “psykoanalys” riktat uppmärksamheten på det omedvetnas betydelse, på faktum att processer försiggå i detta omedvetna. Dessa fattades såsom uteslutande mekaniska processer. Gentemot denna mekanistiska uppfattning hävda “psykosyntetikerna”, att i det omedvetna verka uppbyggande och frigörande krafter. Liksom i sömnen organismen hämtar nya krafter, så även “själen”. Drömforskningen söker upptäcka dessa förnyelseprocesser i det omedvetna och utgår ifrån att drömsymbolerna äro uttryck för skapande krafterns verksamhet, att drömmen är själens väg till hälsa.

¹⁸Bjerre förkastar psykoanalysens mekaniska tolkning av den elementära driftsmässigheten. För honom var för övrigt Freuds cyniska uppfattning om människorna såsom mjölkkor och försökskaniner ofattbar. Han utlät sig till Bjerre: “Jag förstår att ni är särskilt intresserad av psykoanalysen som behandlingskonst. Nåja, det händer ju att patienter blir friska under en analys. Men det kan de ju också bli med valeriana och kallt vatten... Nej, behandlingen är ett dåligt geschäft. Den är sannerligen ingenting att odsla tid på. Vetenskapen är allt, den skall ni ägna er åt.”

¹⁹Psykosyntesen söker “de frigörande personlighetskrafterna”, som skänka visshet hos dem som lida av oklarhet och ovisshet. Psykosyntetikern skiljer på “det människan gör och det som sker med henne”, då det omedvetnas krafter få göra sig gällande.

²⁰Huvudproblemet för Bjerre var frågan om “själens uppvaknande”, hur “själen födes”, huru finna de motstånd som hindra själens födelse, “hur mänskligheten i dess helhet, som hittills intet annat var än kaotiskt kämpande motsättningar, skall kunna övervinna de berg av motsättningar, som spärra vägen till levande, besjälad samhörighet”. Själsläkekonsten är “själens förlossningskonst”. Sjukdom kallar han allt som “står själens frigörelse i vägen”, allt som hindrar, binder, hämmar, spärrar. Det kan vara skenbart menlösa fördomar, värden man naivt godtagit som omistliga etc. Till dessa problem höra motståndsproblemet inom masspsykologien, neurosernas uppkomst, moraliska och religiösa fiktionernas andel i “sjuka själar” samvetskonflikter, den outredda medfödda känslan av skuldbelastning, alla de konflikter som bero på “själslig

förkrampning”.

²¹Bjerres bok visar, vad de som alls äga iakttagelse- och reflexionsförmåga insett, att de betraktelsesätt, som inpräntas under uppfostran och utbildning, hos de flesta förbli i stort sett outrotliga och att människorna äro både ovilliga och oförmögna att ändra sina förvärvade vanor. Den, som försöker få till stånd en ändring i detta, måste räkna med att röna motstånd överallt och bli betraktad som “en dåre i världens ögon”.

Ovanstående text utgör uppsatsen *Poul Bjerre* av Henry T. Laurency.

Uppsatsen ingår i boken *Livskunskap Fem*, utgiven 1995.

Copyright © Förlagsstiftelsen Henry T. Laurency 1995.